

ДЕГОЛИЗАМ, ФРАНЦУСКА V РЕПУБЛИКА И СРПСКА УСТАВНА РЕШЕЊА

Сажетак: Да ли се политичка и доктринарна заоставштина Шарла Де Гола може довести у везу са Србијом. Одговор је потврдан чак далеко више него што се у нас то мисли. Приликом израде српског устава из 2006. године коришћена су аустријска и француска искуства. И наш уставни текст успостављао је неку врсту мешовитог система, у коме је пак председник Владе био носилац извршне власти, док је председник Републике био протоколарно задужен да изражава јединство Републике Србије. Била је то лоша копија устава француске V Републике. Председника републике Србије бирао је народ на непосредним изборима, али је овај био ускраћен за надлежности које овај избор тражи. Још теже последице оставило је увођење пропорционалног изборног система који је произвео слабе и корумпиране коалициона владе чији су састав одређивали тајкуни и стране обавештајне службе. Да би се избегле деформације изборне пропорционале, односно да би се добила стабилна влада, уследило је увођење аутократских мера владавине над медијима и институцијама државе.

Кључне речи: Деголизам, V Република, устав, председнички систем, парламентарни режим, председник Владе, већински и пропорционални изборни систем

Увод

Било је српских интелектуалаца који су сматрали да је Де Гол помириатељ и човек друштвеног консензуса иако је заправо у очима француске политичке класе и интелектуалне елите био све супротно од тога. Реч је особи која је имала смелости да уздрма државне темеље и владајуће назоре. Примера ради, Француска Република почивала је од 1875. године на парламентарном ре-

---

* szecevic5@gmail.com

жиму који је био синоним за демократске слободе (Ardant, Mathieu 2019-2020, 382-383). Састав владе као извршног органа зависио је од међустраничких споразума који би се често раскидали брже него што би били уговорени. Де Гол никада неће заборавити како му је Амерички председник Рузвелт (Franklin Roosevelt) током рата рекао следеће: „Занимала ме је француска унутрашња политика 30-их година, али нисам могао да је пратим. Председници владе мењали су се сваки час.”¹

Био је убеђен да је пораз од Немачке дошао као последица деформација парламентаризма. Власт која је у потпуности припадала Скупштини доводила је до узурпирања националног суверенитета, односно до пребацивања истог у руке партијских вођа вођених ситним политичким и материјалним интересима (Chevalier, Carcassonne, Duhamel, Benetti 2017, 12-13). Закључио је да Скупштина не сме да има овлашћења да опструше рад извршне власти, као и да је потребно увођење другог већа (Сената) које би проверавало законодавни рад доњег дома.

Француски председнички систем

Било је више разлога за подршку француског политичког естаблишмента парламентарном режиму. Французи су били под утицајем британске демократије старије од њихове, где је Парламент имао сву политичку власт. За председнички систем говорило се да је америчка новотарија устројена за нови свет, односно да не одговара европској демократској традицији. Једино искуство које су Французи имали са председничким системом лоше се завршило. Наполеон III 1848. године изабран је за председника II Републике, али је убрзо заведе лични режим прогласивши се за цара.

По ослобођењу у јесен 1945. године Де Гол ће расписати изборе за уставотворну Скупштину по пропорционалном изборном систему, на којима парламентарну већину по први пут у Француској историји добијају комунисти и социјалисти (Ardant, Mathieu 2019-2020, 402). И поред великог ауторитета који је уживао, генерал увиђа да не може да придобије политичаре за промену режима од изразито парламентарног ка председничком. Разочаран ситним политичким и партијским амбицијама и комбинацијама 20. јануара 1946. године одлучује да се повуче са власти (Ardant, Mathieu 2019-2020, 400). Тиме је отворен пут за успостављање парламентарног режима IV Републике у коме председник државе није имао суштинска овлашћења, јер је у свом деловању био зависан од сагласности владе.

Де Гол је мислио да ће га убрзо после повлачења Французи молити да се врати на власт, али то се није догодило. Покушавао је да оснивањем сопствене партије под називом *Окупљања Француског народа* утиче на политички живот. Године 1947. Деголисти освајају 40 одсто на локалним изборима, а 1951. пос-

---

¹ Maguire Gloria Elizabeth, « *Nôtre mal de tête commun* » : Churchill, Roosevelt et De Gaulle, Revue d' Histoire Moderne & Contemporaine, Année 1995., 42-4, p. 593-608.

тају најјача странка у Скупштини, али немају довољну већину за самостално вршење власти, а камоли за промену устава. Од 1953. године због приклањања одређеног броја Деголистичких посланика парламентарним странкама IV Републике генерал одлучује да се повуче из политичког живота.

Де Голово политичко изгнанство изненадно је прекинуто 1958. године са избијањем такозване Алжирске кризе (Chevalier, Carcassonne, Duhamel, Benetti 2017, 1-8). Нестабилне владе IV Републике успеле су како тако да окончају процес државног осамостављивања Марока и Туниса, али то им није полазило за руком у алжирском случају. На северу Африке, Француска је изградила градове који су се по својој лепоти могли поредити са онима на Азурној обали. У њима је живело око милион Европљана од којих је један део стекао завидан иметак. Територија Алжира вођена је у административном смислу као *департаман (округ)* односно као унутрашња територија Француске државе. Увидевши да крхке коалиционе владе IV Републике ипак иду путем деколонизације, у мају 1958. године командант француских војних снага у Алжиру генерал Жак Масу (Jacques Massu) покреће војну побуну са циљем да заустави процес осамостаљења и да се обрачуна арапским сепаратизмом. У Паризу се све више шпекулисало да војни *Комитет јавног спаса* спрема десант јединица из Алжира на метрополу са циљем да изврши пуч и укине демократску власт. У намери да предупреди „шпански сценарио” односно војну диктатуру налик оној Франциска Франка и евентуални грађански рат, председник републике Рене Коти (René Coty) позива генерала Де Гола као „најистакнутијег Француза” да се још једном у критичном тренутку за нацију стави на чело владе. Пучисти у Алжиру се слажу да би именовање Де Гола могло да буде компромисно решење којим би се сачувао ред и мир у земљи, али и задржао Алжир у оквирима Француске државе.

У ванредним околностима Де Гол ће поново исказати бриљантан осећај за политику. Уз подршку војске, а и због реалне опасности од избијања грађанског рата, могао је да укине омражену му IV Републику и да уведе лични режим. Међутим, на изузетно посећеној конференцији за штампу, као мандатар нове владе Де Гол ће рећи: „не пада ми напамет да са 67 година започнем диктаторску каријеру. Никада нисам укидао јавне слободе него сам их ослобађајући Француску 1945. године поново успоставио.”²

Генерал јесте за ефикасне институције и за концентрисање извршне власти у рукама председника Републике, али не жели да се одрекне вишепартијског система и грађанских слобода и права, јер себе не види на челу режима која нема демократску легитимност. По Де Головом схватању ни један циљ ма какав био, не оправдава увођење аутократског поретка. У томе се разликује од појединих српских политичара на власти у XX и XXI веку. Због очувања Југословенске државе краљ Александар Карађорђевић ће 6. јануара 1929. године увести диктатуру, током 90-их година у контексту распада Југославије Слободан Милошевић ће прибећи аутократским методама владавине правдајући их одбраном српских националних интереса, док ће Зоран Ђинђић почетком

² www.charles-de-gaulle.org, 20.02.2020.

2000-их и поред непопуларности и мањка легитимитета желети да влада у име вишег циља модернизације и реформе Српске државе и друштва.

Де Гол преузима власт са намером да на колико толико законит начин изврши уставни и друштвени преображај. Тражиће од водећих странака IV Републике заступљених у Скупштини да изгласају поверење његовој влади, али и овлашћење да оснује „Комитет правника” који би припремио текст новог устава, о коме би се народ изјаснио на референдуму. Са ножем под грло тј. под претњом војног удара, парламентарне странке 1. јуна 1958. године изгласавају поверење Де Головој влади, овлашћујући је да реши алжирску кризу и да донесе нови устав.

Де Голово залагање крајем 50-их и током 60-их година прошлог века за увођење председничког система изазвало је лавину оптужби на његов рачун. Противници су му били припадници странака левице и умерене деснице IV Републике, као и новинари, интелектуалци и еминентни професори уставног права. Тако је рецимо Франсоа Митеран написао књигу у којој је оптужио Де Гола да је човек „сталног државног удара” (Mitterrand 1964, 10). Правни стручњаци говорили су да је његов систем „Бонапартистички”, односно да уништава демократске тековине и да неће имати никакву употребну вредност после генераловог одласка са власти, јер је прављен по његовој мери.

Ко је онда подржавао Де Гола? Било је ту и такозване поштене интелигенције, али су уз њега били превасходно широки народни слојеви различитих занимања и степена образовања, који би у 17 часова улазили у метро враћајући се са посла. Француски народ веровао је Де Голу јер је знао да га води изражен осећај патриотизма који је показивао у најкритичнијим историјским околностима, да је потпуно посвећен раду за добробит државе, као и то да је изузетно поштен и лишен сваког осећаја материјалне похлепе. Као државни функционер генерал је имао добру плату и то је било све. Никада и нико га није могао довести у везу са било којом корупционашком афером. Касније када је као Председник боравио у Јелисејској палати, враћао би се у радни кабинет ако би заборавао да угаси светло, да не би беспотребно трошио струју односно новац пореских обвезника.

Стога је 28. септембра 1958. године на референдуму француски народ масовно подржао текст устава нове V Републике. Де Гола је 21. децембра 1958. године за шефа државе изабрао широки колегијум од осамдесет хиљада електора делегираних од локалних органа власти. Биће то последњи пут да се председник Француске бира посредним путем.

Де Голове намере нису биле непознаница јер говором у месту Баје (Bayeux) још 16. јуна 1946. године назначио свој концепт уставног устројства (Chevalier, Carcassonne, Duhamel, Benetti 2017, 12). Био је усредсређен на јачање надлежности Председника Републике, сматрајући да би овај морао да усмерава кључне националне политике и да буде арбитар, изнад странака и њихових политичких игара. Узроци декаденције која довела до пропасти III и IV Републику по мишљењу Мишела Дебреа (Michel Debré) писца устава и првог Председника владе V Републике, лежали су управо у слабој председничкој

функцији. Увећан обим председничких овлашћења требало је да почива на демократском легитимитету који би председник црпео непосредно из народа. Де Гол се није усудио да унесе правило о непосредним изборима за шефа државе у изворни текст устава из 1958. године јер се бојао да таква радикална промена неће проћи код страначких вођа IV републике, али је то учинио нешто касније уставном реформом извршеном путем референдума 1962. године.

Председник који располаже значајним надлежностима, изборним легитимитетом и мандатом од седам година са могућношћу реизбора, постао је једна врста *републиканског монарха*. Према одредбама устава V Републике које су и данас на снази, Председник је овлашћен да води спољну политику и јемчи примену међународних споразума, да командује војском и да одређује правце унутрашње политике (Chevalier, Carcassonne, Duhamel, Benetti, 2017, 12). Овај не одговара Скупштини нити је дужан да јој подноси извештаје обзиром да црпи своју легитимност непосредно из народа. Суверени арбитар политичког живота који се стара о поштовању устава и о добром функционисању државних органа (La constitution de République Française de 1958 art. 5)³ надлежан је ако процени да постоји политичка криза у земљи, да распусти Скупштину и распише парламентарне изборе (La constitution de République Française de 1958 art. 12). У случају озбиљних претњи по институције, независност и територијални интегритет државе, Председник је овлашћен да донесе одлуку о увођењу ванредног стања, чиме сва власт привремено прелази у његове руке а Скупштини остаје право да се редовно састаје (La constitution de République Française de 1958 art. 16). Председник има надлежност да се обрати народу и позове га да путем референдума суверено донесе одлуке, те се непосредно референдумско одлучивање у областима које одређује устав надређује доношењу законодавних аката у Скупштини.

Де Гол није желео да наметне Французима устав америчког типа, по коме Председника као носиоца извршне власти и његов министарски апарат надзире дводомни Конгрес. Концепт вршења власти у V Републици почивао је на идеји да Председник Француске даје смернице за политичко деловање које у живот спроводи Влада. Реч је дакле о полупредседничком систему у коме Влада као друга грана извршне власти, располаже државном управом, оружаним снагама и има надлежност да води националну политику (La constitution de République Française de 1958 art. 20). Поверење влади даје Скупштина која надзире њен рад. Председник републике предлаже кандидата за председника владе из странке која може да обезбеди потребно већинско поверење Скупштине. Ствари су се донекле компликовале по питању избора кандидата за министре. Формално кандидат за председника владе предлагао је имена министарских кандидата Председнику Републике (La constitution de République Française de 1958 art. 8). Овај последњи их је својим потписом постављао на функцију, што је указивало да министри свој положај заправо дугују шефу државе. Право председника владе да састави министарски тим ван режима кохабитаци-

³ *Texte intégral de la constitution du 4 octobre 1958 en vigueur*, 20.03.2021., www.conseil-constitutionnel.fr.

је постојало је мање више само на папиру. У пракси Председник републике најчешће би тражио да се појединци изаберу на чело одређених министарстава, или је пак ишао дотле да је сам састављао списак министара који је кандидат за Председника владе хтео не хтео морао да прихвати, да не би и сам био замењен.

Према уставу из 1958. године влада је била одговорна Скупштини а не Председнику Републике, те овај само формално прихватао њену оставку. Међутим у редовним приликама (ван режима кохабитације) уставна пракса је довела до тога да Председник републике стекне дискрециону надлежност да смени Председника владе и његов министарски кабинет. Ова смена се формално одиграла тако што је Председник републике наизглед „прихватао оставку” Председника владе, за коју су и париски врапци знали да је дошла по захтеву овог првог. Јавна је тајна била да је Председник Француске телефонским позивом могао да наложи Председнику владе да смени тог и тог министра. Док је био председник државе Никола Саркози (Nicolas Sarkozy) је Председника владе Франсоа Фијона (François Fillon) називао „својим сарадником,” чиме је желео да нагласи овај последњи нема политичку тежину и самосталност, што баш и није одговарало уставном тексту. Саркози је свој однос објашњавао тиме што онај кога је непосредно изабрао народ има суштинску превласт над оним ко има само већинску подршку посланика у Скупштини.

Председник владе је могао по потреби да буде стављен у функцију „политичког осигурача.” Наиме, ако би унутрашње прилике кренуле у лошем правцу, Председник Републике је имао опцију да одговорност за настале тешкоће свали на рачун министарског кабинета. Сменом владе чувала се стабилност политичког система и одржавао ауторитет шефа државе.

Прећутно правило политичког бонтона било је да се Председник Републике писмено захвали Председнику владе у оставци на урађеном послу и жртвовању за интересе нације, обзиром да је свакодневно решавање проблема физички и политички трошило премијера Француске. Ово писмо је било интересантно јер би понекад Председник у њему напоменуо да очекује да ће смењени одиграти важну улогу у будућем политичком животу нације, што значи да је сматрао да поседује квалитете да буде једнога дана шеф државе.

Уставни систем V Републике био је флексибилан и двосмеран. Уколико би током свог мандата председник распустио Скупштину и изгубио већину на парламентарним изборима, поредак се од председничког преображавао у парламентарни. Председник владе преузимао је највећи део извршне власти, самостално би бирао министре, водио би економску политику земље, старао се о унутрашњој безбедности и вршио би снажан утицај на одређивање праваца спољне и одбрамбене политике, иако су ови домени били резервисани за деловање Председника Републике. Тада би у ствари настајао тзв. режим „кохабитације” или „суживота” Председника републике и Владе различитог политичког опредељења. Де Гол никада не би прихватио да учествује у „кохабитацији”, јер би губитак парламентарних избора схватио као изражавање политичког неповерења према њему лично и поднео би оставку. Генерал је 1969. године дао

оставку на председничку функцију због мање ствари, односно само зато што није добио већину на референдуму којим је хтео да изврши реформу надлежности Сената. Референдум је изгубио у недељу 27. априла, а већ сутрадан у понедељак објавио је кратку поруку Французима: „од данас у подне престајем да вршим функцију Председника Републике.”

Де Гол је био то што је био, међутим председници после њега, почевши од Валери Жискара Дестена (Valéry Giscard d'Estaing) ставили су до знања да ће остати на функцији иако странка или коалиција странака која их подржава изгуби већину на парламентарним изборима, препуштајући новоизабраној влади да води државну политику. На кохабитацију могло је да се гледа као на изузетак или аномалију V Републике. Већа могућност да се ова појава постојала је у време када је председнички мандат износио седам, а мандат посланика у Скупштини пет година. Социјалиста Франсоа Митеран (François Mitterrand) изабран за председника 1981. године, на редовним парламентарним изборима 1986. године изгубио је скупштинску већину те је морао да преда извршну власт десничарској влади Жака Ширака (Ardant, Mathieu 2019-2020, 433). Ширак који је изабран за Председника Француске 1995. године је због унутрашњих размирица у његовој десној коалицији 1997. године распустио Скупштину. Изгубио је ванредне парламентарне изборе који су уследили, тако да је следећих пет година земљом владао социјалистички премијер Лијонел Жоспен. Уставном реформом из 2000. године изједначена је дужина председничког и мандата посланика на пет година, тако да председнички мандат више нису пресецали редовни парламентарни избори. Последњих година шефови државе у страху да не изгубе парламентарну већину, бежали су ко ђаво од крста од одлуке да распусте Скупштину (Ardant, Mathieu 2019-2020, 456).

Деголизам и српска уставна и политичка питања

Догађања на домаћој политичкој сцени враћала су ме размишљањима о Деголистичкој политичкој доктрини. Примера ради, генерал је кривио пропорционални изборни систем за нестабилне владајуће коалиције и корупцију.

По увођењу вишестранања крајем 1990. године одлуком Социјалистичке партије Србије у земљи је био уведен већински систем за избор посланика у Народну Скупштину. На првим демократским изборима српске опозиционе странке нису добиле завидан број посланичких места, те су опозициони лидери Вук Драшковић, Драгољуб Мићуновић, Зоран Ђинђић и Весна Пешић, окривили медијску блокаду али и већински систем за свој изборни неуспех. Говорили су на сва уста како је овај последњи недемократски иако је био на снази у колевању парламентарне демократије Великој Британији, али и у Француској и Немачкој. Опозиционим лидерима партијски интереси били су важнији од доброг функционисања државе.

После петооктобарских промена пропорционални систем произвео је неминовност. У скупштини Србије није било јасне већине па су морале да се праве коалиционе владе. Владу Демократске Опозиције Србије (ДОС-а) која је

формирана у јануару 2001. године на челу са Зораном Ђинђићем чинило је чак осамнаест странака. Њена тада најјача компонента била је Демократска странка Србије која је у августу 2001. године напустила Ђинђићеву владу па је њен легитимитет био још упитнији. У марту 2004. године долази до политичких промена, на власт долази прва влада Војислава Коштунице коју су чинили Демократска странка Србије, Г 17 +, Српски покрет обнове и Нова Србија али је била мањинска па је из опозиције морала да је подржава и Социјалистичка партија Србије. После избора 2007. године на сцену ступа друга влада Војислава Коштунице коју су чинили Демократска странка, Демократска странка Србије, Г 17 + и Нова Србија. У владу демократе Мирка Цветковића формирану 7. јула 2008. године ушли су Демократска странка, Г17+, Српски покрет обнове, Социјалистичка партија Србије, Партија уједињених пензионера Србије (ПУПС) и Странке националних мањина.

Слабе коалиционе владе довеле су до слабљења извршне власти. Председник владе није имао довољно ауторитета над њеним члановима из других странака јер му је фотеља зависила од одржавања у животу једва склепане коалиције. Нити је могао у потпуности да усмерава рад Владе нити да обезбеди склад њених политика. Министарства су постала партијски феуди односно политички плен, у чији рад председник Владе није смео да се меша. Служила су за партијско удомљавање страначких присталица и родбине. Оправдање за лош рад Владе у целини, владајуће странке проналазиле би у лошем раду коалиционих партнера. У суштини долазило је до међусобног пребацивања одговорности и лицемерног правдања у стилу: Председник и поједини министри у влади били су добронамерни али је систем такав да ништа није могло да се уради.

Током 2000-тих лидер странке Г 17 + Млађан Динкић је на предизборним митинзима узвикивао: „доле партократија!” иако је ова била неминовна последица изборне пропорционале и парламентаризма. Српски народ није више могао да гласа за угледне појединце већ за унапред сервиране листе партијских послушника коју су састављале страначке вође. На све то придодата су недовољна уставна овлашћења Председника Републике.

У систему неодговорности цветала је корупција а исцепкани политички простор служио је као идеална прилика за мешање страних држава и богатих појединаца у политику. Говорило се да Владу Србије заправо саставља ова или она амбасада или пак овај или онај *тајкун*. Политичари су све више веровали да свој положај дугују странцима и локалним богаташима а не грађанима који су изашли на биралишта.

Гледао сам из дана у дан како теоријске поставке које сам учио на Сорбони потврђује српска политичка пракса. Још јасније ми је било зашто генералу Де Голу није било стало да по изборној пропорционали добије математички једначину: ова странка, оволико гласова, толико посланичких места. Шта ти вреди пропорционална математика, ако ти је држава нестабилна и корумпирана.

Де Гол је мислио да одговорност почиње одоздо те је инсистирао да се посланици бирају по имену и презимену у изборним јединицама, према двокружном већинском изборном систему. Кандидат који би добио апсолутну већину изражених гласова у првом кругу, а која је представљала бар четвртину уписаних бирача, бивао је изабран за посланика (Ardant, Mathieu 2019-2020, 541). Правило четвртине служило је да се обезбеди минимални легитимитет изабраног. У супротном за недељу дана одржавао би се други изборни круг у коме би учествовала два најбоље пласирана кандидата из првог круга, с тим што је и трећи или чак и четврти кандидат могао да се укључи у трку ако је имао бар 12,5 одсто гласова из првог круга. Тако би у појединим изборним јединицама долазило до троугаоног или чак четворугаоног дуела.

Овакво решење предност је давало кандидатима великих и у народу популарних странака. Већински изборни систем производио је јасну скупштинску већину и обезбеђивао је формирање стабилне Владе која је спроводила свој програм без уцена малих коалиционих партнера. Председник владе располагао је чврстим ауторитетом над министрима и био је властан у сваком тренутку да их смени. Политика владе била је складна, а тражења изговора за политичке неуспехе у другима постало је беспредметно.

Деголистичка идеологија инсистирала је на концепту личне политичке одговорности. Посланик у скупштини био је одговоран пред бирачима из своје изборне јединице, непосредно изабрани градоначелник одговарао је суграђанима за функционисање града, одговорност Председника Републике пред нацијом која му је већински изразила поверење била је широких размера. На сваком нивоу власти постојала су јасна и ефикасна овлашћења и име и презиме човека који је био дужан да се стара да се мање више све одвија онако како треба.

Недоречени српски уставни концепт

Приликом израде српског устава из 2006. године коришћена су аустријска и француска искуства (Марковић 2017, 96), док је мени деловало да смо усвојили лошу верзију устава Француске V Републике. И наш уставни текст успостављао је неку врсту мешовитог система, у коме је пак председник Владе био носилац извршне власти (Устав Републике Србије 2006, чл. 136),⁴ док је председник Републике био протоколарно задужен да изражава јединство Републике Србије (Устав Републике Србије 2006, чл. 111). Председника републике Србије бирао је народ на непосредним изборима (Устав Републике Србије 2006, чл. 114), с тим што је био ускраћен за надлежности које овај избор тражи. Није имао дискреционо овлашћење да распусти парламент, нити да распише референдум о битним друштвеним темама, као што није могао да уведе ванредно стање у земљи. Остало му је да командује војском и право да улагањем суспензивног вета одложи примену закона који му се не допада. Србија је да-

⁴ Устав Републике Србије „Службени гласник Републике Србије”, 98/06.

кле добила парламентарни режим у коме је заправо Влада, одговорна пред Скупштином, требала да врши власт.

Ово решење би могло и да се прогута, да се Председник републике бирао у Парламенту, овако оно је било штетно по логику функционисања власти и остваривање народних интереса. Грађани који би са вером у демократију и надом у боље сутра изабрали председника на непосредним изборима, сигурно нису само желели да га гледају како се слика и свечано отвара алеје ружа. Од њега се са правом очекивало да донесе друштвене промене, да усмерава политику и да штити народ од интересног странчарења и политичарења. Проблематичним уставним решењима међутим шефу државе биле су везане руке. Бивши председник Србије Борис Тадић признао је да у току свог првог председничког мандата од 2004. до 2008. године није утицао на државну политику, јер његова странка није имала већину у Скупштини.

Уставно решење из 2006. године правдало се лошим искуством које је Србија имала у блиској прошлости. Творци устава желели су да избегну да се сва власт концентрише у рукама једног човека, али је пракса увек ишла у том правцу. Срби су обожавали јаке политичке личности способне да пресеку ствари преко колена и решавају животне проблеме људи. Ако ствари крену по злу могли су свог лидера да окриве за све грехе овога света, као и да му стварно или фигуративно одсеку главу.

За разлику од теоретичара који се представљају као заштитници либералне демократије, претходно изнето узимао сам здраво за готово. Када су већ ствари биле такве какве јесу, уставни текст требало је да се прилагоди менталитету нације. Они који су повезивали председнички систем са ауторитарним деформацијама, губили су из вида да су председнички избори били кључни за суштинске политичке промене у нашој земљи.

Што се тиче ауторитаризма овај је могао да се спречи ефикасним правним механизмима који јемче слободу изражавања и поштене изборе. Независна тела медијског надзора морала су да буду овлашћена да високим новчаним и другим казнама обезбеде изражавање политичког плурализма, како у јавном сервису тако и у приватним медијима. Јасним и ефикасним кривичним поступцима требало је санкционисати непосредну или посредну куповину гласова. Искуства развијених западних држава нису искоришћена у нас да би се обезбедила разумна независност и ефикасност судства. Од смањења трајања председничког мандата на пет година, ни један француски председник није поново изабран на функцију. Није реч само о томе да нису добро радили, већ су демократски механизми омогућили релативно слободну расправу, друштвену критику и поштене изборе.

Устав Републике Србије из 2006. године био би неприменљив онда када би странка која подржава председника републике имала већину у Скупштини. Наиме, тада би ступала на снагу гвоздена логика централисања власти у рукама лица које је носилац народног легитимитета. Председник републике коме је народ непосредно дао поверење, док је странци која га подржава поверио посланичку већину у Скупштини, постајао би неприкосновени шеф извршне власти. Српски уставни систем се преображавао у председнички, а Председник

влада био је само први или један од сарадника Председника републике. Председник владе у периоду од 2008. до 2012. године Мирко Цветковић био је подређен председнику Борису Тадићу, исто као што је председница владе Ана Брнабић 2020. године и сама признала да јој је Председник републике Александар Вучић шеф. Догматски или сколастични правни стручњаци на жалост нису могли да разумеју да се пракса све више удаљавала од текста устава јер другачије није могло бити. Непосредни носилац народног поверења био је онај „ко коси”, док ономе ко то поверење није имао није преостајало ништа друго него „да воду носи.”

Тежња ка очувању председничке власти великог обима, која није била предвиђена уставним текстом, прерастала је у политичку опсесију. Председник републике на све могуће начине покушавао је да задржи своју парламентарну већину јер му је она *de facto* обезбеђивала извршну власт. Ово је било утолико теже јер је код нас био на снази пропорционални изборни систем, који је по својој природи уситњавао посланичке клубове у Народној Скупштини. Странци која је желела да обезбеди више од 50 одсто посланичких места, није преостајало ништа друго до да прибегне различитим ауторитарним методологијама и технологијама. Ове су могле да се јаве у виду потпуног затварања медија за опозицију, саботирања политичких расправа, пропагандистичких акција против појединих опозиционих лидера и изборних манипулација. Куповина гласова у сиромашној Србији се у свом непосредном облику јављала давањем од хиљаду до две хиљаде динара по бирачу. Опаснији су били они посредни видови куповине, који су прикривани хуманитарном радом странке односно уручивањем бирачима материјалне помоћи у прехранбеним производима или лековима, вођењем истих на излете у земљи или у иностранству или пак процесом обезбеђивања капиларних гласова. Ова последња техника подразумевала је да члан странке коме је обећано запослење или јавна функција, измоли родбину и пријатеље да му гарантују сигуран глас за његову политичку опцију.

Истакнути политичари у Француској били су осуђивани на условне казне затвора и на вишегодишње забране обављања изборних функција, због примене незаконитих механизма прикупљања средстава за странку. Куповина гласова на овај или онај начин била би још строжије кривично гоњена и санкционисана.

Закључак

„И после Тита, Тито!”, узвикивали би чланови Савеза комуниста Југославије убеђени да им ће им Јосип Броз оставити у наслеђе чврсте државне темеље и економско благостање. После Титове смрти међутим пуцали су ко балони од сапунице један за другим, социјализам, уставни поредак из 1974. године, самоуправљање, друштвена својина, ЈНА, братство и јединство, несврставање, ОУР-и, СИЗ-ови, итд.... Моја генерација која је одрастала под Титом, по завршетку студија нашла се на згаришту илузија својих родитеља.

Француске и даље почива на државним темељима утврђеним уставом V Републике генерала Шарла Де Гола. Очекивало се да ће његов највећи опонент и критичар Франсоа Митеран по доласку на власт 1981. године извршити дубоку уставну реформу, али све је остало по старом јер се у међувремену испоставило да Де Гол није радио на сопственом одржању на власти, већ у интересу народа. Противно причама његових политичких противника генерал није ускратио Французима политичке слободе, већ им је омогућио да имају стабилне Скупштинске већине и Владе, као и председника републике који има уставне надлежности да уколико је за то способан, ефикасно води унутрашњу и спољну политику државе.

Де Гол је владао Француском десет година и у том периоду ова земља је стекла нуклеарно наоружање, освојила је технологију за слање сателита у свемир Аријан и програм Ербас за производњу путничких авиона, изградила је кружни саобраћајни прстен око Париза (периферик), нове стамбене четврти попут париског Дефанса, стотине километара савремених аутопутева, имала је годишњи привредни раст од око 6 одсто и готово пуну запосленост. Предао је у руке својим наследницима државу која није била задужена, нити је била погођена мигрантском кризом.

Као производ послератног *бејби бума* крајем 60-их година прошлог века стасала је бројна млада генерација жељна индивидуалних слобода и уживања, коју је гушио Де Голов крут систем посвећености вишим интересима нације и породичним вредностима. Генерацијски јаз и неразумевање новог младог света били су суштински разлози који су остарелог генерала навели на спектакуларно напуштање полуга и привилегија власти. Умро је покошен можданим ударом 9. новембра 1970. године, док је слагао карте за бриц у својој кући у месту *Colombey les Deux Eglises*. Његов наследник Жорж Помпиду обратиће се јавности путем телевизије следећим речима: „Францускиње, Французи, умро је генерал Де Гол. Француска је сада удовица.”

Литература

1. Ardant Philippe, Mathieu Bertrand (2019), *Droit constitutionnel et institutions politiques*, LGDJ, 31 édition, Paris
2. Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier, Benetti Julie (2017), *Histoire de la V République 1958-2017*, 16 édition, Dalloz, Paris.
3. De Gaulle Charles (1954), *Mémoires de guerre*, Plon, Paris.
4. Maguire Gloria Elizabeth, « *Nôtre mal de tête commun* » : Churchill, Roosevelt et De Gaulle, *Revue d' Histoire Moderne & Contemporaine*, Année 1995., 42-4, p. 593-608.
5. Macmillan Harold, *Notes*, Public Record Office, Prem 3/182/6, London.
6. Marković Ratko (2017), *Ustavno pravo*, 32 ponovljeno izdanje, Pravni fakultet, Beograd.
7. Mitterrand François (1964), *Le Coup d'Etat permanent*, Plon, Paris, 1964.

8. Onfray Michel (2020), *Vie parallèles-De Gaulle- Mitterrand*, Robert Laffont, Paris.
9. Peyrefitte Alain (2002), *C'était de Gaulle*, Quarto Gallimard, Paris.
10. Vital-Durand Emmanuel (2007), *Mémento des institutions politiques françaises*, Hachette Supérieur, 5 édition, Paris.

DEGOLISM, FRENCH V REPUBLIC AND SERBIAN CONSTITUTIONAL CHOISES

Summary: Can the political and doctrinal legacy of Charles De Gaulle be linked to Serbia? The answer is affirmative even far more than we think. Austrian and French experiences were used during the drafting of the Serbian constitution from 2006. Our constitutional text also established a kind of mixed system, in which the Prime Minister was the holder of executive power, while the President of the Republic was in charge of expressing the unity of the Republic of Serbia. It was a bad copy of the constitution of the French V Republic. The President of the Republic of Serbia was elected by the people in direct elections, but he was denied the competencies that this election requires. Even more serious consequences were left by the introduction of a proportional electoral system that produced weak and corrupt coalition governments whose composition was determined by reach people and foreign intelligence services. In order to avoid distortions of the electoral proportionality, ie to obtain a stable government, the introduction of autocratic measures of media supervision and control and state institutions followed.

Keywords: Degolism, V Republic, constitution, presidential system, parliamentary regime, the Prime Minister, majority and proportional electoral system

Introduction

Although the creator of the French V Republic, Charles de Gaulle, did not formally translate his political views into a theoretical doctrine, some political events in Serbia lead me to a reflection on Degolism. There were Serbian intellectuals who thought that De Gaulle was a conciliator and a man of social con-

---

* szecevic5@gmail.com

sensus, although in fact in the eyes of the French political class and intellectual elite he was the opposite. It is about a person who had the courage to shake the foundations of the state and the ruling views. For example, the French Republic has rested since 1875 on a parliamentary regime that was synonymous with democratic freedoms (Ardant, Mathieu 2019-2020, 382-383). The composition of the government as an executive body depended on inter-party agreements that would often be terminated faster than agreed. De Gaulle will never forget how US President Franklin Roosevelt told him during the Second World War: “I was interested in French interior politics in the 1930s, but I could not follow it. The prime ministers changed every hour.”

De Gaulle was convinced that the military defeat from Germany in 1940 came as a consequence of the deformation of parliamentarism. Power that belonged entirely to the Assembly led to the usurpation of national sovereignty. The last one was transfer into the hands of party leaders guided by petty political and material interests (Chevalier, Carcassonne, Duhamel, Benetti 2017, 12-13). He concluded that the Assembly must not have the authority to obstruct the work of the executive, as well as that it is necessary to introduce a second House (Senate) that should supervise the legislative work of the House of Commons.

The French presidential system

There were several reasons explaining the support of the French political establishment to the parliamentary regime. The French were under the influence of British democracy older than theirs, where Parliament had all the political power. The presidential system was said to be an American innovation designed for a new world, which not corresponding to the European democratic tradition. The only experience the French had with the presidential system ended badly. In 1848, Napoleon III was elected President of the Second Republic, but he established a personal regime by proclaiming himself emperor. After his return in France from London, De Gaulle will call elections for the Constituent Assembly according to the proportional electoral system, in which communists and socialists won a parliamentary majority for the first time in French history (Ardant, Mathieu 2019-2020, 402). Despite the great authority he enjoyed, the general realizes that he cannot be able to convince politicians to change the regime from a distinctly parliamentary to a presidential one. Disappointed with petty political and party ambitions and combinations, on January 20, 1946, he decided to resign from his post (Ardant, Mathieu 2019-2020, 400). This opened the opportunity for the establishment of the parliamentary regime of the Fourth Republic, in which the president did not have essential powers, because he depended of the government's consent in his actions. De Gaulle thought that soon after the withdrawal, the French would beg him to return to power, but that did not happen. He tried to influence political life by founding his own party called the “Gather-

ing of the French People.” In 1947, the Degolists won 40 % of votes in the local elections, and in 1951 they became the strongest party in the Assembly, but they did not have a sufficient majority to exercise power, even less to change the constitution. Since 1953, due to the transfer of a certain number of Degolist deputies to the parliamentary parties of the Fourth Republic, the general has decided to withdraw from political life.

De Gaulle's political exile was abruptly interrupted in 1958 with the outbreak of the so-called Algerian crisis (Chevalier, Carcassonne, Duhamel, Benetti 2017, 1-8). The unstable governments of the Fourth Republic managed to end the process of decolonization of Morocco and Tunisia, but they did not succeed in the Algerian case. In North Africa, France built cities that could be compared to those on the Cote d'Azur in terms of their beauty. About a million Europeans lived in them, one part of whom acquired an enviable fortune. The territory of Algeria was administered as a department (district) or as an internal territory of the French state. Realizing that the fragile coalition governments of the Fourth Republic were still on the path of decolonization, in May 1958, the commander of the French military forces in Algeria, General Jacques Massu, launched a military uprising to stop the independence process. In Paris, rumors circulated that the Military Committee of Public Salvation was preparing a landing of units from Algeria in France with the goal of carrying out a coup and abolishing the democratic government. In order to prevent a “Spanish scenario” or a military dictatorship regime similar to that of Francisco Franco and a possible civil war, the President of the Republic René Coty calls General De Gaulle as “the most prominent Frenchman” to once again take a head of the government at a critical moment for the nation. The coup plotters in Algeria agree that the appointment of De Gaulle could be a compromise solution that would preserve order and peace in the country, but also keep Aguirre within the framework of the French state. In extraordinary circumstances, De Gaulle will once again show a brilliant sense of politics. With the support of the army, and also because of the real danger of the civil war, he had opportunity to abolish the IV Republic he hated and to introduce a personal regime. However, at an extremely well-attended press conference, as the prime minister of the new government, De Gaulle will say: “It never occurs to me to start my dictatorial career at the age of 67. I never abolished public freedoms, but re-established them in 1945 by liberating France.”

The general was for efficient institutions and for concentrating the executive power in the hands of the President of the Republic, but he does not want to abolish the multi-party system and civil liberties and rights, because he does not see himself at the head of a regime without democratic legitimacy. According to De Gaulle, no goal, whatever it may be, justifies the introduction of an autocratic order. In that, he differs from certain Serbian politicians in power in the 20th and 21st century. Justifying his act by the preservation of the Yugoslav state, King Aleksandar Karađorđević will become a dictator on January 6, 1929. During the 1990s, in the context of the disintegration of Yugoslavia, Slobodan Milošević

used autocratic methods, defending them by defending Serbian national interests. Unpopular Prime Minister Zoran Đinđić wanted to rule in the name of the higher goal of modernization and reform of the Serbian state and society.

De Gaulle took power with the intention of carrying out a constitutional and social transformation by using legitimate procedure as possible. He will ask the leading parties of the IV Republic represented in the Assembly to vote confidence to his government, but also to authorize him to establish a “Committee of Lawyers” which would prepare the text of the new constitution, on which the people would decide in a referendum. With a knife under the throat, ie. under the threat of a military coup, on June 1, 1958, parliamentary parties voted in favor of De Gaulle's government, authorizing it to resolve the Algerian crisis and adopt a new constitution.

De Gaulle's advocacy for the introduction of a presidential system in the late 1950s and 1960s provoked an avalanche of accusations against him. His opponents were members of the left and moderate right parties of the Fourth Republic, as well as journalists, intellectuals and eminent professors of constitutional law. For example, Francois Mitterrand wrote a book in which he accused De Gaulle of being a man of “constant coup d'etat” (Mitterrand 1964, 10). Legal experts said that his presidential system was “Bonapartist”, that it will destroyed democratic achievements and will become useful after the general's departure from power, because it was made to his measure.

Who were the De Gaulle supporters? It was so-called “honest intelligentsia,” but with him were primarily people of various occupations and levels of education, who would enter the subway at 5 pm returning from work. The French people believed De Gaulle because they knew that he was guided by a strong sense of patriotism, which he showed in the most critical historical circumstances. He was fully committed to working for the good of the state, and he was extremely honest and devoid of any material greed. As a state official, the general had a good salary and that was all. No one has ever been able to link him to any corruption scandal. Later, when he was in the Elysee Palace as President, he would return to his office if he forgot to turn off the lights, so as not to waste electricity or taxpayers' money unnecessarily.

Therefore, on September 28, 1958, in a referendum, the French people massively supported the text of the constitution of the new V Republic. On December 21, 1958, de Gaulle was elected by a broad collegium of eighty thousand electors delegated by local authorities. It will be the last time that the President of France was elected indirectly.

De Gaulle's intentions were not unknown because he indicated his concept of constitutional structure in a speech in Bayeux on June 16, 1946 (Chevalier, Carcassonne, Duhamel, Benetti 2017, 12). He was focused on strengthening the competencies of the President of the Republic, believing that he must be a key of national policies and be an arbiter, above the parties and their political games.

According to Michel Debré, the writer of the constitution and the first Prime Minister of the V Republic, the causes of the decadence that led to the collapse of the Third and Fourth Republics lay precisely in the weak presidential function. The increased scope of presidential powers was supposed to be based on the democratic legitimacy that the president would draw directly from the people. De Gaulle did not dare to include the rule on direct elections for head of state in the original text of the 1958 constitution because he feared that such a radical change would not be accepted by the party leaders of the Fourth Republic, but he did so later with a constitutional reform through a referendum in 1962.

The president, who has significant competencies, electoral legitimacy and a seven-year mandate with the possibility of re-election, has become a kind of republican monarch. According to the articles of the Constitution of the V Republic, which are still in force today, the President is authorized to conduct foreign policy and guarantee the implementation of international agreements, to command the army and to determine the directions of domestic policy (Chevalier, Carcassonne, Duhamel, Benetti 2017, 12). He does not answer to the Assembly, nor is he obliged to submit reports to it, since he draws his legitimacy directly from the people. A sovereign arbiter of political life who takes care of the respect of the constitution and the good functioning of state bodies, is competent if he concluded that there is a political crisis in the country, to dissolve the Assembly and call parliamentary elections. In case of serious threats to the institutions, independence and territorial integrity of the state, the President is authorized to make a decision on the introduction of a state of emergency, which temporarily transfers all power into his hands, but the Assembly has the right to meet regularly. The President has the authority to address the people and invite them to make sovereign decisions through a referendum, so direct referendum decision-making in the areas determined by the constitution is superior to the adoption of legislative acts in the Assembly.

De Gaulle did not want to impose in France an American-type constitution, according to which the President, as the holder of executive power, and his ministerial apparatus are supervised by a bicameral Congress. The concept of exercising power in the V Republic was based on the idea that the President of France provides guidelines for political action implemented by the Government. It is therefore a semi-presidential system in which the Government, as the second branch of the executive power, disposes of the administration, the armed forces and has the authority to conduct national policy. The government receive the mandate from the Assembly, which oversees its work. The President of the Republic proposes a candidate for Prime Minister from a party that can provide the necessary majority support in the Assembly. Things have become somewhat complicated when it comes to choosing candidates for ministers. Formally, the candidate for Prime Minister proposed the names of the ministerial candidates to the President of the Republic. The latter appointed them to office with his signature, which indicated that the ministers actually owed their position to the head

of state. The power of the Prime Minister to choose a ministerial team outside the cohabitation regime existed more or less only on paper. In practice, the President of the Republic would usually imposed a personalities ho be elected to the head of certain ministries, or he would go so far as to compile a list of ministers that the candidate for Prime Minister must accept, otherwise it could be replaced.

According to the 1958 constitution, the government was responsible to the Assembly and not to the President of the Republic, who only formally accepted her resignation. However, on regular occasions (outside the cohabitation regime), constitutional practice has led to the power of the President of the Republic to remove the Prime Minister and his cabinet. This shift was formally played out by the President of the Republic seemingly accepting the “resignation” of the Prime Minister, which even the Parisian sparrows knew came at the request of the former. It was an open secret that the President of France could order the Prime Minister to remove this or that minister by a phone call. The President Nicolas Sarkozy called his Prime Minister François Fillon fa collaborator”. By that he wanted to emphasize that Fillon lacked political weight and independence, which did not exactly correspond to the constitutional text. Sarkozy explained relationship between President and a Prime Minister by the fact that the one who was directly elected by the people has essential supremacy over the one who has only the majority support of the deputies in the Assembly.

If necessary, the Prime Minister could be used as a “political safety fuse.” Namely, if the internal situation went in the wrong direction, the President of the Republic had the option to shift the responsibility for the difficulties to the Cabinet. The change of government preserved the stability of the political system and maintained the authority of the head of state.

The tacit rule of political etiquette was for the President of the Republic to thank the resining Prime Minister from his work and sacrificing for the interests of the nation. The job physically and politically spent the Prime Minister of France. This letter was interesting because sometimes the President would mention in it that he expected that the dismissed would play an important role in the future political life of the nation, which means that he considered that he possessed the qualities to one day be the head of state.

The constitutional system of the V Republic was flexible. If, during his term of office, the president dissolved the Assembly and lost the majority in the parliamentary elections, the system would be transformed from a presidential to a parliamentary one. The Prime Minister took over most of the executive power, independently nominated the ministers, led the country's economic policy, took care of internal security and had a strong influence on determining the direction of foreign and defense policy, although these domains were reserved for the President. Then, in fact, appears the so-called regime of “cohabitation” or “coexistence” of the President of the Republic and the Government which belonging

to the different political options. De Gaulle would never accept to participate in “cohabitation”, because he would understand the loss of the parliamentary elections as an expression of political distrust towards him personally and would resign. In 1969, the general resigned from the presidency because of minor issue, only because he did not get a majority in a referendum in which he wanted to reform the competence of the Senate. He lost the referendum on Sunday, April 27, and the following day, Monday, he addressed a short message to the French: “From today at 12 AM, I will cease to execute the function of the President of the Republic.”

De Gaulle was what he was, but the presidents after him, starting with Valéry Giscard d'Estaing, made it known that he would not remain even if the party or coalition of parties that supported them lost the majority in the parliamentary elections. They will leave the newly elected government to conduct state policy. Cohabitation could be seen as an exception or anomaly of the V Republic. There was a greater possibility it appears at a time when the presidential mandate was seven, and the mandate of a member of the Assembly was five years. The socialist François Mitterrand was elected president in 1981, lost the parliamentary majority in the regular parliamentary elections in 1986 and had to hand over executive power to the conservative government of Jacques Chirac (Ardant, Mathieu 2019-2020, 433). Chirac, who was elected President of France in 1995, dissolved the Assembly in 1997 due to internal disputes in his right-wing coalition. He lost the parliamentary elections that followed, so that for the next five years the country was ruled by the socialist Prime Minister Lionel Jospin. The constitutional reform from 2000 equated the length of the presidential and the mandate of the deputies to five years, so that the presidential mandate was no longer interrupted by regular parliamentary elections. In recent years, the heads of state, in fear of losing the parliamentary majority, avoid to take the decision to dissolve the Assembly (Ardant, Mathieu 2019-2020, 456).

Degolism and Serbian constitutional and political issues

The events on the domestic political scene brought me back to thinking about the Degolism political doctrine. For example, the general blamed the proportional electoral system for unstable Governmental coalitions and corruption.

After the introduction of democracy at the end of 1990, the majority electoral system for the election of deputies to the National Assembly was introduced by the decision of the Socialist Party of Serbia. In the first democratic elections, the Serbian opposition parties did not get an enviable number of seats, so the opposition leaders Vuk Drašković, Dragoljub Mićunović, Zoran Djindjić and Vesna Pešić blamed the media blockade and the majority system for their election failure. They speculated that the latter was undemocratic, even though it was in force in the cradle of parliamentary democracy in Great Britain, but also

in France and Germany. For opposition leaders, party interests were more important than the good functioning of the state.

After the October 5 changes, the proportional system produced inevitability. There was no clear majority in the Serbian Parliament, so coalition governments had to be formed. The government of the Democratic Opposition of Serbia (DOS), which was formed in January 2001, headed by Zoran Djindjić, was composed of as many as eighteen parties. Its strongest component at the time was the Democratic Party of Serbia (DSS), which left Djindjić's government in August 2001, making its legitimacy even more questionable. In March 2004, political changes took place, the first government of Vojislav Kostunica came to power, composed of the Democratic Party of Serbia, G 17 +, the Serbian Renewal Movement and New Serbia, but it was a minority, so the opposition Socialist party had to support it. After the 2007 elections, the second government of Vojislav Koštunica took the stage, consisting of the Democratic Party, the Democratic Party of Serbia, G 17 + and New Serbia. The Democratic Party, G17 +, the Serbian Renewal Movement, the Socialist Party of Serbia, the Party of United Pensioners of Serbia (PUPS) and the Party of National Minorities joined the government of Democrat Mirko Cvetković formed on July 7, 2008.

Weak coalition governments have led to a weakening of the executive branch. The Prime Minister did not have enough authority over the members of government came from different parties because his function depended on keeping a barely formed coalition alive. He couldn't fully direct the work of the Government and ensure the coherence of its policies. The ministries became the party feuds, in whose work the Prime Minister was not allowed to interfere. They served for employment of party supporters and relatives of Minister. The ruling parties would find justification for the poor work of the Government as a whole in the poor work of coalition partners. In essence, there was a mutual transfer of responsibility and hypocritical justification in the style: the President and some ministers in the government were well-intentioned, but the system is such that nothing could be done.

During the 2000s, the leader of the G 17 + party, Mladjan Dinkić, shouted at pre-election rallies: "Down with partocracy!" although this was an inevitable consequence of electoral proportionality and parliamentarism. The Serbian people could no longer vote for respectable individuals, but for a pre-served list of party henchmen compiled by party leaders. Insufficient constitutional powers of the President of the Republic are added to all that.

Corruption flourished in the system of irresponsibility, and the fragmented political space served as an ideal opportunity for foreign countries and rich individuals to interfere in politics. It was said that the Government of Serbia was actually composed of this or that embassy or this or that "tycoon." Politicians increasingly believed that they owed their position to foreigners and the local rich, and not to the citizens who went to the polls.

I observed day by day how the theoretical settings I learned at the Sorbonne were confirmed by Serbian political practice. It was even clearer to me why General De Gaulle did not care to get the mathematical equation according to the electoral proportions: this party, so many votes, so many seats. What is proportional mathematics worth, if the country is unstable and corrupt.

De Gaulle thought that the responsibility started from the bottom, and he insisted that the deputies should be elected personally by name and surname in the constituencies, according to the two-round majority electoral system. The candidate who received an absolute majority of the votes in the first round, which represented at least a quarter of the registered voters, was elected MP (Ardant, Mathieu 2019-2020, 541). The rule of quarters served to ensure the minimum legitimacy of the elected. Otherwise, a second round of elections would be held in a week, in which the two best placed candidates from the first round would participate, with the third or even fourth candidate being able to join the race if they had at least 12.5 % of the votes from first round. Thus, in some constituencies, there would be a triangular or even quadrangular duel.

This solution gave advantage to the candidates of big and popular parties. The majority electoral system produced a clear parliamentary majority and ensured the formation of a stable government that implemented its program without blackmailing of small coalition partners. The Prime Minister had a firm authority over the ministers and disposed of power to remove them at any time. The government's policy was harmonious, and the search for excuses for political failures in others became pointless.

Degolism insisted on the concept of personal political responsibility. The deputy in the assembly was responsible to the voters from his constituency, the directly elected mayor was responsible to his fellow citizens for the functioning of the city, and the responsibility of the President of the Republic in front of the nation was wide. At every level of government, there were clear and efficient powers and the name of a person which was responsible to insure the good functioning of the system.

Unfinished Serbian constitutional concept

During the writing of the Serbian constitution from 2006, Austrian and French experiences were used (Marković 2017, 96). It seemed to me that we had adopted a bad version of the constitution of the French V Republic. Our constitutional text also established a kind of mixed system, in which the Prime Minister was the holder of executive power, while the President of the Republic was in charge of expressing the unity of the Republic of Serbia. The President of the Republic of Serbia was elected by the people in direct elections, but he was denied the competencies that this election requires. He did not have the discretionary power to dissolve parliament, nor to call a referendum on important social

issues, just as he could not impose a state of emergency in the country in extraordinary circumstances. He was granted to command the army and the right to postpone the application of the law, which he does not like, by imposing a suspensive veto. Serbia thus got a parliamentary regime in which, in fact, the Government, responsible in front of the Assembly, was supposed to exercise power.

This solution could be acceptable, if the President of the Republic was elected in the Parliament, thus it was harmful to the logic of the functioning of the government and the realization of the people's interests. Citizens who, with faith in democracy and hope for a better tomorrow, would elect a president in the direct elections, certainly did not just want to watch him take pictures and solemnly open the alley of roses. He was rightly expected to bring social changes and to direct politics and to protect the people from interesting politicization. However, the head of state had his hands tied with problematic constitutional solutions. Former Serbian President Boris Tadic admitted that during his first presidential term from 2004 to 2008, he did not influence state policy, because his party did not have a majority in the Assembly.

The 2006 constitutional solution was justified by the bad experience that Serbia had in the recent past. The creators of the constitution wanted to avoid all power being concentrated in the hands of one man, but the practice always went in that direction. Serbs adored strong political figures capable of cutting things over their knees and solving people's life problems. If things go wrong, they could blame their leader for all the sins of this world, as well as really or figuratively cut off his head.

Unlike theorists who present themselves as protectors of liberal democracy, I took the above for granted. Considering that things were as they are, the constitutional text had to be adjusted to the mentality of the nation. Those who connected the presidential system with authoritarian distortions did not have in mind the fact that the presidential elections were crucial for substantial political changes in our country.

Regarding authoritarianism, this could have been prevented by effective legal mechanisms that guarantee freedom of expression and fair elections. The regulator body in charge to oversight media had to be empowered to impose high fines and other penalties in order to guaranty the expression of political pluralism, in the public service and in the private media. Clear and efficient criminal proceedings should have sanctioned the direct or indirect purchase of votes. The experiences of developed western countries have not been used in our country to ensure reasonable independence and efficiency of the judiciary. Since the reduction of the presidential term to five years, no French president has been re-elected. It is not just that they did not work well, but democratic mechanisms permit relatively free debate, social criticism and fair elections.

The Constitution of the Republic of Serbia from 2006 become inapplicable if the party that supports the President of the Republic had a majority in the As-

sembly. Namely, then the iron logic of concentrating power in the hands of a person who dispose of people's legitimacy would come into force. The president of the republic, whom the people directly expressed confidence, while the party who supported him obtain the parliamentary majority in the Assembly, would become the undisputed head of the executive power. In that case Serbian constitutional system is transformed into a presidential one, and the Prime Minister is the first collaborator of the President of the Republic. In the period from 2008 to 2012, the Prime Minister Mirko Cvetković was subordinate to the President Boris Tadić, just as the Prime Minister Ana Brnabić admitted in 2020 that the President of the Republic, Aleksandar Vučić, was her boss. Unfortunately, dogmatic or scholastic legal experts could not understand that the practice was moving further away from the constitutional text because it could not have been otherwise. The direct bearer of the people's trust was the one who has a legitimacy to take a crucial decisions.

The aspiration to preserve a large-scale presidential power, which was not foreseen in the constitutional text, in Serbia grew into a political obsession. The President of the Republic tried in all possible ways to keep his parliamentary majority because it *de facto* provided him executive power. This was more and more difficult because Serbia choose a proportional electoral system, which by its nature fragment parliamentary clubs in the National Assembly. The political party, who wanted to provide more than 50 % of the seats, should use various authoritarian methodologies and technologies. These could appear in the form of complete closure of the media for the opposition, sabotage of political debates, propaganda actions against certain opposition leaders and election manipulations. Purchase votes in poor Serbia took place in its direct form by giving from one thousand to two thousand dinars per voter. More dangerous were those indirect types of purchase, which were covered by the humanitarian work of the party, ie handing out aid to voters in food or medicine, taking them on trips in the country or abroad, or the process of providing capillary votes. The latter technique involved a party member, who was promised employment or public office. He begging relatives and friends to guarantee him a secure vote for his political option in order to get the promise advantage.

Prominent politicians in France have been sentenced to suspended prison terms and long-term bans on performing an electoral functions, due to the application of illegal fundraising mechanisms for the party. The purchase of votes in one way or another would be even more severely prosecuted and sanctioned.

Conclusion

“And after Tito, Tito!”, The members of the League of Communists of Yugoslavia would shout, convinced that Josip Broz would leave them a legacy of solid state foundations and economic prosperity. After Tito's death, however,

like soap bubbles one after the other disappeared, socialism, the constitutional order from 1974, self-government, social property, JNA, brotherhood and unity, non-alignment, OURs, SIZs, etc .... My the generation that grew up under Tito, after finishing studies, found themselves at the heart of the ruin of his parents' illusions.

France still rests on the state foundations established by the Constitution of the V Republic of General Charles De Gaulle. His greatest opponent and critic, Francois Mitterrand, was expected to carry out a deep constitutional reform after coming to power in 1981, but everything remained the same because in the meantime it turned out that De Gaulle did not work on his own power, but in the interest of the people. Contrary to the statements of his political opponents, the general did not deny from French citizens political freedom, but enabled them to have stable parliamentary majorities and government, as well as the president of the republic who has the constitutional competencies to effectively lead the country's domestic and foreign policy.

De Gaulle ruled France for ten years and during that period the country acquired nuclear weapons, conquered the technology for sending satellites into space, founded the Airbus program for the production of passenger airplanes, built a circular traffic ring around Paris (Le Périphérique), new residential neighborhoods like Paris Defense, hundreds of kilometers of modern highways, had an annual economic growth of about 6 % percent and almost full employment. He handed over to his heirs successors a state without debt, and France was not affected by the migrant crisis.

As a product of the post second world war baby boom in the late 1960s, a large young generation grew up with aspirations for individual freedoms and enjoyment, which was suffocated by De Gaulle's rigid system of commitment to the nation's higher interests and family values. The generation gap and misunderstanding of the new young world were the essential reasons that led the elderly general to spectacularly abandon his post. He died of a stroke on November 9, 1970, while stacking bridge tickets at his home in Colombey les Deux Eglises. His successor, Georges Pompidou, will address to the public on television with the following words: "French, General De Gaulle has died. France is now a widow."

References

1. Ardant Philippe, Mathieu Bertrand (2019), *Droit constitutionnel et institutions politiques*, LGDJ, 31 édition, Paris
2. Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier, Benetti Julie (2017), *Histoire de la V République 1958-2017*, 16 édition, Dalloz, Paris.
3. De Gaulle Charles (1954), *Mémoires de guerre*, Plon, Paris.

4. Maguire Gloria Elizabeth, « *Nôtre mal de tête commun* » : *Churchill, Roosevelt et De Gaulle*, *Revue d' Histoire Moderne & Contemporaine*, Année 1995., 42-4, p. 593-608.
5. Macmillan Harold, *Notes*, Public Record Office, Prem 3/182/6, London.
6. Marković Ratko (2017), *Ustavno pravo*, 32 ponovljeno izdanje, Pravni fakultet, Beograd.
7. Mitterrand François (1964), *Le Coup d'Etat permanent*, Plon, Paris, 1964.
8. Onfray Michel (2020), *Vie parallèles-De Gaulle- Mitterrand*, Robert Laffont, Paris.
9. Peyrefitte Alain (2002), *C'était de Gaulle*, Quarto Gallimard, Paris.
10. Vital-Durand Emmanuel (2007), *Mémento des institutions politiques françaises*, Hachette Supérieur, 5 édition, Paris.